

Семененко Л.Л., доцент Київського
національного лінгвістичного університету,
кандидат філологічних наук

ПРАВОВА ДІЙСНІСТЬ У ЛІНГВІСТИЧНОМУ ВИМІРІ

Нині актуальним в лінгвістиці є питання дослідження категоризації та концептуалізації дійсності. Загалом дійсність є філософською категорією, що цікавить представників різних філософських шкіл і течій ще з часів Аристотеля, який трактує це поняття як реалізацію певних можливостей. Критикуючи платонівський світ ідей, Аристотель пише, що дійсність - це сукупність одиничних предметів, які можна спостерігати [1, с. 37].

Нині під поняттям *дійсність* розуміємо все, що об'єктивно існує в довкіллі, є невід'ємною частиною матеріального і духовного життя людства загалом і кожного окремого соціуму. Недискретна дійсність шляхом членування її свідомістю поділяється на розгорнуту в часі і просторі дискретну множину - формат знань, - серед якої можна виділити правову дійсність.

Загалом правова дійсність є цікавим об'єктом для правників, тому в юридичній літературі спостерігаємо значний інтерес до цього поняття (С.С. Алексєєв, Б.О. Кістяковський, О.О. Марченко). Так, К.В. Мількова пише, що правова дійсність - весь комплекс правових явищ, що існують, які здійснюють правовий вплив на суспільне життя і складають безпосередній її зміст [3, с. 16].

Ми вважаємо, що з лінгвістичного погляду *правова дійсність* - це виділений нашою свідомістю сегмент дійсності, що об'єднує предмети, об'єкти, явища, дії та вербалізується мовними знаками, що позначають поняття правової галузі. Вона є національно-специфічною, позаяк включає в себе предметно-ідейну складову правового буття певного суспільства.

Варто зазначити, що поняття будь-якої галузі, у тому числі й правової, формуються у свідомості носія мови у вигляді концептів - дискретних одиниць свідомості, за допомогою яких здійснюється процес людського мислення, - та об'єктивуються (вербалізуються) мовними засобами в юридичному дискурсі. Сукупність концептів певної галузі складають її концептосферу. Мова - один із засобів доступу до свідомості людини, її концептосфери. Через мову можна пізнати та експлікувати значну частину концептуального змісту свідомості [5, с. 14].

Концепт може бути вербалізований у випадку комунікативної необхідності різними способами (лексичними, фразеологічними, синтаксичними та ін.), цілим комплексом мовних засобів, систематизація і семантичний опис яких дозволяють виділити когнітивні ознаки і когнітивні класифікатори, які можуть бути використані для моделювання концепту [5, с. 15].

Структура концепту будується з різного роду когнітивних ознак, що, на думку лінгвістів, розташовані за польовим принципом. Концепти мають національні особливості змісту і структури.

Розглядати культурний концепт як багатомірне смислове утворення, в якому виділяються понятійний, образний і ціннісний аспекти, пропонує В.І. Карасик. Понятійний аспект - це мовна фіксація концепту, його позначення, опис, ознакова структура, дефініція, порівняльні характеристики певного концепту відносно до іншого. Образний аспект - це зорові,

слухові, тактильні, смакові характеристики предметів, явищ, подій, які в тому чи іншому вигляді відображені в нашій свідомості. Ціннісний аспект концепту характеризує важливість цього утворення як для особистості, так і для колективу [2, с. 154].

На думку З.Д. Попової та І.А. Стерніна, концепти формуються у свідомості людини з таких джерел: 1) Із її безпосереднього сенсорного досвіду - сприйняття дійсності органами чуттів; 2) Із безпосередніх операцій людини з предметами, з її предметної діяльності; 3) Із розумових операцій людини з іншими, вже існуючими в її свідомості концептами - такі операції можуть призвести до виникнення нових концептів; 4) Із мовного спілкування (концепт може бути повідомлений, роз'яснений, запропонований людині у мовній формі, наприклад у процесі навчання, в освітньому процесі, - дитина весь час запитує, що означає те чи інше слово або для чого той чи інший предмет; 5) Із самостійного пізнання людиною значень мовних одиниць, засвоєваних в процесі життя (доросла людина дивиться тлумачення невідомого для нього слова в словнику і через нього знайомиться з відповідним концептом) [5].

О.С. Кубрякова в російській лінгвістиці виділяє кілька шкіл, що займаються проблемами категоризації та концептуалізації дійсності з різних аспектів: логіко-філософську (концепція Р.І. Павільоніса), лексикографічну (Н.Д. Аругюнова), культурологічно-семасіологічну (Ю.С. Степанов), когнітивну [3, с. 46-49].

Отже, мова виступає активним засобом категоризації та концептуалізації правової дійсності. Знання про правову дійсність накопичуються у свідомості у вигляді концептів. Для ефективного формування концепту, для повноти його формування лише мови замало - необхідно обов'язкове залучення чуттєвого досвіду (слухових, зорових, дотикових рецепторів).

Список використаної літератури

1. Аристотель. Метафізика / Аристотель. - К. : «Ельга», 2002.
2. Карасик В.И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. - Волгоград : Перемена, 2002.

3. Кубрякова Е.С. В поисках сущности языка : Когнитивные исследования / Е.С. Кубрякова / Ин-т. языкознания РАН. - М. : Знак, 2012.

4. Мількова К.В. Поняття та зміст правової дійсності / К.В. Мількова // Адвокат. - 2009. - № 5. - С. 13-17.

5. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин. - М. : АСТ : Восток-Запад, 2010.